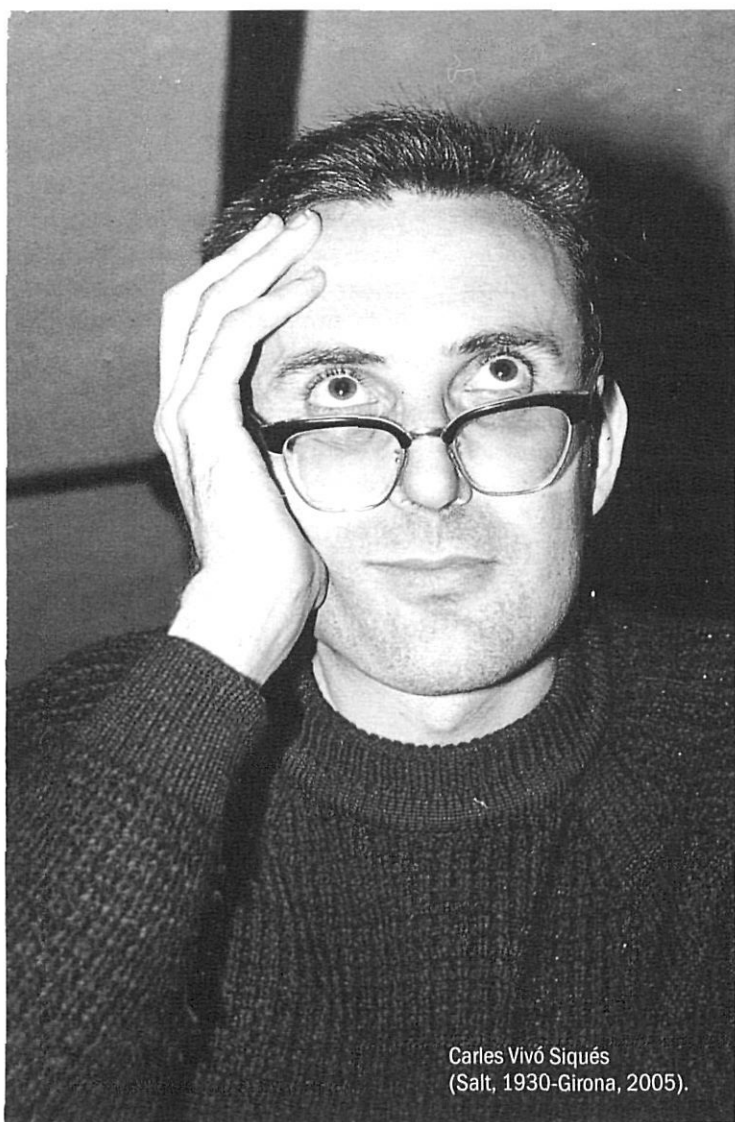

Societat

Carles Vivó: pàgines viscudes

Dani Vivern

Carles Vivó Siqués
(Salt, 1930-Girona, 2005).

Les converses amb Carles Vivó, les visites a casa seva -ara veig que massa poques- i les trobades ocasionals amb ell són ja part del meu passat familiar. Era oncle de la meva esposa, però tot just conèixer-lo vaig trobar-me referint-m'hi com a «el tiu Carles». Vam descobrir amistats, lectures i divagacions que teníem en comú, i en les reunions familiars sovint acabàvem deliberant sobre el sexe dels àngels (i dimonis) o rient -i tant que sí!- entre anècdotes impagables que ell explicava amb fluïdesa envejable, mentre els altres ens contemplaven amb cara de «deixeu-los fer...».

Conèixer-lo ha estat una sort, una afortunada pàgina entre les que formen l'agredolç del viure. Per això, em limitaré a descriure el Carles Vivó persona, més que personatge. Deixo per a millors mans la feina d'escriure sobre la seva obra artística i cultural. D'aquesta faceta seva, no hi busqueu res, aquí. Aquestes són, només, unes pàgines viscudes que s'acaben de tancar.

Costava d'encaixar la figura del funcionari correcte i respectable amb la de l'enfant terrible ple d'idees i de creativitat

Els primers temps

Carles Vivó era fill de Joan Vivó Comas, de Vilassar de Mar, i de Maria Siqués Figueras, de Girona. Va néixer el 3 de desembre de 1930, al veïnat de Salt. Era el més petit de sis germans: dos nois i quatre noies. El seu pare era director de la fàbrica tèxtil Coma-Cros, a Salt, on generalment residia la família, llevat dels estius, que feien estada a la casa de Vilassar.

Amb ben pocs anys —quatre o cinc—, en Carles ja fantasiejava: a casa seva, davant d'un armari vitrina que feia com de mirall, descrivia escenes que segons ell s'hi percebien —cavalls al galop, per exemple— cosa que deixava el company de jocs força intrigat i, a sobre, titllat de ximple per en Carles, perquè per més que mirava no hi veia res.

Fer teatre era, per a aquell nen, un joc espontani, natural. Els dissabtes, era costum que els pobres del poble s'apleguessin davant el portal de la fàbrica Coma-Cros, ja que era dia de cobrament, i sempre queia alguna almoïna. En Carles, encara un marrec, s'emboïcà una cama per fer-se el coix, i, amb un platet a la mà, es posà allà al portal entre els necessitats, fent veure que era un d'ells. No se sap ben bé si el van castigar o si la família va haver de dissimular com va poder les ganes de riure.

Tot i que encara no sabia llegir, havia après a distingir els diaris del dia, i no hi havia manera d'enganyar-lo amb un exemplar endarrerit, ja que ho detectava immediatament. El mateix feia amb les revistes. Allò era un símptoma evident que aquell nen necessitava lectura com els altres necessitaven jugar i, per tant, li calia urgentment allò que ara se'n diu capacitat lectoescriptora, és a dir, aprendre a llegir i escriure. I ho va solucionar ell mateix de manera força dràstica: s'obligà a desxifrar —amb l'ajut dels

germans i germanes— els rètols de les estacions de tren entre Vilassar i Barcelona, cada vegada que feien una visita als avis. Naturalment, es convertí en un lector àvid, tal com presagïaven tots els auguris.

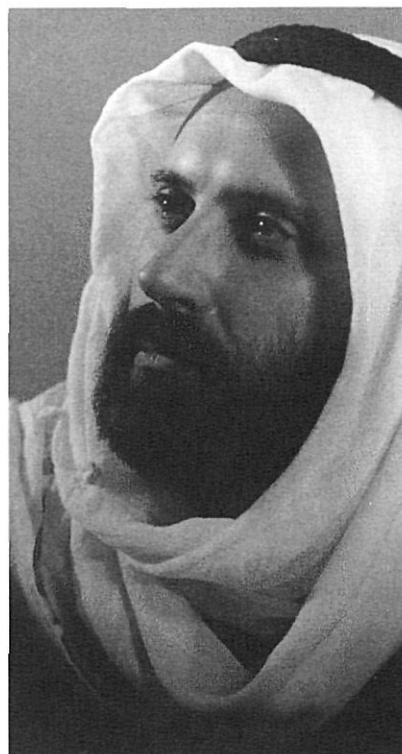
Anys de dol

L'estiu de 1936, la família Vivó era a la casa de Vilassar. Aquell juliol, el pare va rebre una sinistral visita nocturna. Uns membres del comitè de Salt el feren sortir de casa i se l'endugueren en un cotxe. Va dir a la família que no patissin, que tornava de seguida. Fou el darrer cop que el veieren en vida. En Carles tenia aleshores cinc anys i mig.

La guerra havia començat. Amb els béns i possessions domèstiques requisades, només els quedà la roba d'estiu i poca cosa més. Quan van anar al pis de Salt, a buscar peces de vestir per a l'hivern, els que llavors manaven al poble només els va deixar recollir el que poguessin encabir en un «mundo», que era com s'anomenaven aleshores els cofres de viatge.

La mare i la germana gran, la Montserrat, van haver d'assumir les càrregues familiars. De fet, tots els germans —excepte, per edat, la Mariàngela i el mateix Carles— van posar-se a treballar en tota mena de feines per tirar endavant. Durant el període bèl·lic, Carles Vivó descobrí un nou entreteniment: el dibuix. Allò que per a molts és una disciplina artística va resultar per a ell un altre joc. Dibueixava amb soltesa —segurament heretada del seu avi Miquel— escenes de guerra sobre cartons que li donava un veí, sastre d'ofici. El material, en aquells moments, era precari i, sovint, fruit de la improvisació, com tantes altres coses.

Acabada la guerra, trobem la família Vivó instal·lada a Girona, a l'avinguda Jaume I. En Carles i el seu

Carles Vivó, actor de teatre i de cinema amateur, va excel·lir en l'art de la disfressa.

germà Joan estudiaven el batxillerat als Maristes. D'aquell període, en Joan guarda una carta d'un germà marista, l'*hermano* Inocencio, que havia estat professor seu en aquell venerable centre, datada el 10 de gener de 1942, i en la qual es fa referència a Carles en aquests perspicaces però prudents termes: «De tu hermano pequeño me acuerdo muchas veces, por su sencillez, su desparpajo y su gracia nativa. Más de una vez me reí contemplando su graciosa mímica, cuando no sospechaba que alguien le observaba. Creo tiene disposiciones para ser un excelente actor, aunque no voy a ser yo quien se lo recomiende».

L'incipient artista inicià la carrera de dret, però una tuberculosi el tingué impedit una llarga temporada, fins al punt que va decidir deixar els estudis. La malaltia li estalvià fer el servei mili-

De Vilassar a Cuba

La nissaga dels Vivó es remunta al segle XVII, a Vilassar de Mar. Els avantpassats d'en Carles van tenir relació directa amb el mar: entre ells trobem mariners, mestres d'aixa... El seu besavi, Andreu Vivó, era consignatari de vaixells a Santiago de Cuba, a mitjan segle XIX. Era persona de força mal geni. En una ocasió, vés a saber per quin embolic burocràtic, es trobà que no li deixaven descarregar la mercaderia d'un vaixell. Enrabiad, llançà un dels buròcrates a l'aigua, al port mateix. Com que va tenir la mala fortuna de triar precisament un carrabiner per efectuar l'agossarat llançament, per l'ofensa comesa el van ficar a la presó, d'on va sortir gràcies a la intercessió del pare Antoni Maria Claret, aleshores arquebisbe de Santiago.

tar, i és així que el trobem, al cap d'uns anys, convertit en un jove funcionari, treballant a l'Institut Nacional de Previsió, vulgarment «Montepíos». Va ser la seva ocupació «obligada» durant molts anys, fins que es va jubilar. De la seva primera època allà, molts recorden escenes avui impensables en un centre de l'administració pública, com per exemple les entrades triomfals d'una senyora que hi anava sovint a fer gestions, i que saludava en Carles —que era qui la solia atendre— amb el braç enlaire i exclamant «¡Ha llegado Rosario la Limpiadora!». Tot això, entre una boira impressionant provocada pels purets prims que en Carles fumava tothora a la feina, aquells anys, i que per això mateix no eren excessivament ben vistos pels col·legues. El contacte amb persones que sovintejaven l'edifici de Montepíos va aportar a en Carles, i a la seva germana Rosa, que també treballava allí, un seguit de coneixences variades, algunes força pintoresques, com la d'un pagès que amb molt bona voluntat els regalà un pot d'ungüent casolà. Els germans Vivó, que no hi degueren posar gaire fe, el van deixar mig obli-

dat durant uns dies sobre l'ampit d'una finestra. Quan se'n van recordar de recollir-ho, aquella manxiula havia rosegat completament el marbre, de manera que es va demostrar que la seva aversió inicial al vidriòlic producte era encertada.

Disposar de temps lliure un cop acabada la feina diària era vital per a un home que s'autodefinia com a «tastaoletes», i que, per tant, necessitava estímuls intel·lectuals constants i variats. Una de les primeres activitats que va dur a terme va ser el dibuix de còmics —de tema invariablement bèl·lic, fet prou curiós en un personatge pacífic i contrari a les joguines «de guerra»— i que enviava a França, ja que sembla que «els hi pagaven millor».

Anys de sol

Qui va conèixer en Vivó en aquella època —parlem dels 50 i inici dels 60— segurament no acabava d'encaixar aquell senyor alt, de parlar precís i de maneres naturals i correctes, funcionari respectable i no gens noctàmbul, amb aquell personatge que participava en les entremaliadures del grupet *d'enfants terribles* i intel·lectuals avalotadors plens d'idees i creativitat: estem parlant de l'avui periodista, ninotaire, fotògraf i alquimista del lèxic Jordi Soler «Hèlius», del també periodista Pius Pujades, del conegut Lluís Bonaventura (en Lluís de l'Arc), del polifacètic Josep Tarrés... és a dir, aquell grup que hom podia trobar «en aquella mena de catedral *underground* que fou l'Arc quan s'hi reunia el *mester de progresia*», en paraules que el mateix Carles va escriure en un díptic, l'any 1986, per a una exposició de dibuixos d'en Jordi Soler.

Amb la família, el dia del casament.
A la dreta de la foto, Jordi Soler.

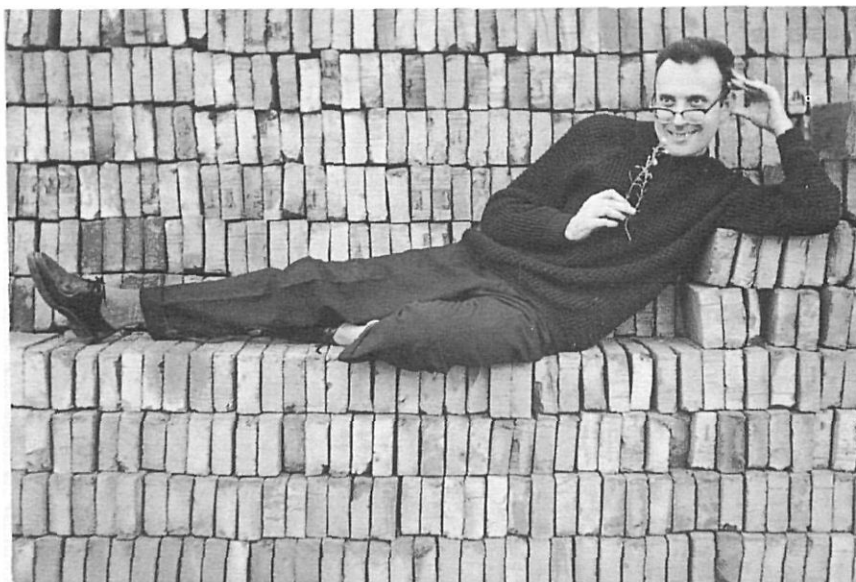
Entre els anys 50 i els 60, només alguns esperits avançats s'atrevien a transgredir les normes de la Girona encotillada

Rere moltes *performances*, exposicions i mostres artístiques d'aquell temps –agorades per l'època– com «*Insòlit*», no era gens difícil detectar la *pista vivònica*. Només faltava que l'Hèlius trobés un tros de tub vell i atrotinat, que a en Carles se li acudia instal·lar-lo entre altres peces exposades, penjant d'un clau ben bonic, amb un rètol explicatiu que deia: «Homenatge a allò que no sona». Eren els anys en què només alguns esperits avançats s'atrevien a transgredir les normes de la Girona encotillada. Entre ells, en Carles. Vestit amb capa, pioner en l'ús de la bossa per a home, portador de bastó en les passejades per la Rambla, havia causat més d'un neguit entre alguns familiars, preocupats per l'efecte que tot allò podria tenir entre la gent benpensant.

La seva participació en obres de teatre i cinema amateur també li donà ocasió a fer genialitats a l'estil dels germans Marx, junt amb l'inseparable Jordi Soler. A Figueres, tots dos formaven part dels figurants en l'obra de Sagarra *La rambla de les floristes*. Però no en van tenir prou d'aquell paper insuls i escarransit: en Carles vestit de policia, i en Jordi amb unes dents postisses enormes fent de lladre, es perseguïen per l'escenari tot fent gesticulacions i ganyotes en el més pur estil del cinema mut dels anys 20. No cal dir que ells dos sols acaparaven tot el protagonisme de l'escena.

Fou en aquell període arrauxat que en Carles compongué l'*(auto) Himne a Vivó*, que oferim al lector gràcies a la memòria proverbial de l'Hèlius. Malauradament, no en podem reproduir la música (que en tёл).

«Vivó, oh, gran Vivó,
guia dels pintors, Vivó.
Vivó es como el Sol
Que da luz al planeta
Y en Picasso alienta
El genio de Vivó.
Vivó, Vivó.»

No hi ha cap constància però es probable que –estètiques a part– tant en Carles com el fotògraf estiguessin pensant, en fer aquesta imatge, com muntar un absurd negoci de lloguer de maons.

Un rampell molt propi de l'època –inici dels seixanta– va portar el nostre home a passar una temporada en un *kibbutz* a Israel. L'estada es va allargar uns mesos perquè li van robar els papers. A l'atracció que els intel·lectuals del moment sentien per aquell país s'afegia, en el cas de Carles Vivó, una especial sensibilitat pel món jueu propiciada pel passat hebraic de la seva estimada Girona. L'aventura israeliana havia de tenir llargues i profundes conseqüències, també relacionades amb l'estimació.

Aquells hiverns a la Girona de fa 40 anys eren com cal. És a dir: nevava. I una nevada nit de Nadal es féu una pujada a peu als Àngels, on s'havia muntat un pessebre vivent en què sant Josep era interpretat per en Carles. El cas és que per allà hi havia una noia primeta que va aconseguir atreure l'atenció del sant baró, fins al punt que a l'hora de sopar en Carles va canviar la targeta de la taula per tal de poder asseure's al seu costat. La tornada des dels Àngels es féu en autocar, i van seure també de costat. Tot parlant, va

sortir a la conversa l'estada al *kibbutz*. Això va fer que aquella noia, de nom Dolors, s'interessés vivament pel personatge. Segons ella mateixa confessa, «sense el tema jueu no m'hi hagués enganxat». Però la Dolors Codina –molt coneguda a Girona per la seva tasca docent com a professora d'història– era d'aquelles joves que valoraven molt la cultura, i que es delien per trencar l'encotillament i les limitacions imposades per l'*statu quo* dominant. El resultat és que la Dolors va aconseguir «domesticar» l'inquiet Carles, i així arribà que, el 1965, mossèn Genís Baltrons casà la parella al claustre de la Catedral. La *cerimònia* –íntima, d'acord amb els seus desitjos– va comptar amb la inestimable participació de Jordi Soler com a fotògraf oficial.

El viatge de noces reflectí l'esperit trencador dels nuvis: van anar a Llançà, a París –i, tot i que en teoria havien de visitar també Venècia– van tornar a Barcelona, i decidiren agafar el primer tren que en sortís, sense mirar-ne la destinació. Així van anar a raire a Barbastre, a Osca... No va ser

Naturals, simples o treballats, els símbols provocaven en la mentalitat de Carles Vivó una atracció espontània, i prelien un nou sentit —de joc, de complicitat— que els transformava.

pas l'única sortida de la parella. En un 2 CV van voltar pels camins de Castella que els vingueren de gust, i també van fer una tornada a París, excitats per la inquietant i tenebrosa minisèrie televisiva *Belfegor, el fantasma del Louvre*, que TVE va emetre cap a 1967. Amb l'arribada dels fills, en David i la Mar, en Carles i la Dolors van haver de distribuir-se el temps d'una altra manera, i fins i tot en algunes ocasions viatjaren «per torns», per no deixar sola la mainada. Però hi hagué ocasió, amb els fills ja més grans, de viatjar a l'Àsia Central, a l'Índia i al Nepal, a Sicília, i a força altres indrets que fascinaven el matrimoni.

Els mateixos havien pintat i decorat la que ha estat sempre la seva llar, a la pujada de Sant Domènec. En Carles hi tenia una habitació reservada per a ell, una mena de *sancta sanctorum* a escala domèstica. De dimensions reduïdes, plena de papers, llibres i objectes d'aquells que tenen ple significat només per al seu posseïdor, l'habitació gravitava a l'entorn d'una solidíssima cadira de barberia, d'aque-

lles d'abans. La seva utilitat era òbvia: butaca de lectura per a textos que requerissin una concentració especial o, simplement, per quan l'usuari necessitava un cert aïllament. Cal remarcar que aquell edifici havia estat un convent, i potser aquell racó especial triat per ell conserva restes etèriques d'ancestrals recolliments místics.

Una visita a casa seva es convertia ràpidament en un *tour* guiat, durant el qual en Carles, fent de cicerone del seu propi món, t'explicava la història d'un drap brodat usat en remotes cerimònies maçòniques, et mostrava delicioses pàgines plenes de cal·ligrafia en alfabet arcans, o les darreres proves per a una auca que estava enllestint. Aquelles estances, llevat de quan la família anava a passar uns dies de vacances o de cap de setmana a la caseta de Montgó, han estat el castell, el museu, el temple i el *locus fabri* per a Carles Vivó.

Anys de plenitud

Era ben clar que els misteris l'atreïen com un poderós imant: les religions, l'ocultisme, els llocs sagrats, les disfresses... formaven part del seu univers, en el qual no faltava la fascinació per les armes, especialment les espases tipus Excalibur o les catanes japoneses. I no pas pel fet de ser armes, sinó per l'estètica simbòlica que hi trobava. Entre les seves lectures preferides, hi havia sempre llibres de simbologia i sobre indrets misteriosos. Igualment, es deixava endur per la màgia de pel·lícules com el *Dràcula*, de Coppola, *Cristal oscur*, o, sobretot, per la densa cinta de Bergman *El séptimo sello*.

Inquiet, sempre a punt per a una nova descoberta, va iniciar-se en moltes tècniques artístiques, a part del dibuix: pirogravat, teixits —tenia un teler i un tòrcul a casa seva— ceràmica, etc., etc. Escrits, conferències, crea-

cions, exposicions van ser els «altres» fills de l'artista, que no va rendir-se mai en els seus intents de fer una carrera universitària que, de fet, no necessitava com a font de coneixement. Tanmateix, als anys 70 va poder fer tres cursos de psicologia i art, tot i que no va continuar aquests estudis perquè en aquells anys el segon cicle es feia a Barcelona, i això era massa complicat de compaginar amb la feina. Més recentment, ja jubilat —ocasió en què els companys de treball el van obsequiar amb un vistós anell «de bisbe»— va aconseguir molts crèdits de la carrera de teologia, de la qual es pot dir que assolí la diplomatura. Però no eren els títols en si allò que el motivava, sinó el deler d'assimilar i aprendre: etern estudiant, i, doncs, esperit jove...

Qualsevol objecte, frase, inscripció, símbol o gest amb connotacions taumatúrgiques era adoptat per fer-ne ús en els seus dibuixos, per il·lustrar una

En Carles en escena en una interpretació del Pastorets de 1960.

S'ha dit que Vivó era l'expert en ciències esotèriques que tocava més de peus a terra. Així ha estat fins a l'hora serena del seu comiat

anècdota o pel simple plaer de jugar-hi. Per exemple, li agradava recitar el poema plurilingüe *Gesang of a perduto amour*, que Giovanni Papini escrigué dins la novel·la *Gog* (1932), i que tant ell com Jordi Soler s'havien après de memòria en els seus anys de joventut:

«Beloved carinha, mein Weltschmerz
Égorge mon âme en estas soledades.
My tired heart, rajju presvétinii
Muore di gioia, tel un démon au ciel.
Lieber Himmel, castillo de los dioses.
Quaris quot durera this fun désespéré?
Lámpada theis, drévo žizni...»

La fascinació pel ritu adoptava en ocasions una forma externa lúdica, desimbolta, com quan celebraven festes de disfresses per Carnestoltes, en les quals participaven amics com en Narcís-Jordi Aragó, Francesc Ferrer, Joan Ribas... A vegades a casa d'aquest darrer, a Romanyà, o per sant Joan, a casa d'en F. Ferrer, quan tocava elaborar la ratafia sota les més estrictes normes ancestrals, no calia fer pregar gaire en Carles perquè oficiés, vestit de druida, la cerimònia.

En els darrers anys, mentre va conservar les seves capacitats físiques, en Carles va passar a formar part del paisatge del Barri Vell gironí. L'autor de les *Legendes de Girona* s'anava convertint ell mateix en element de la seva pròpia escenografia. Amb els cabells sempre llargs i un punt *négligés*, agafats en cua de cavall, amb barret i gavardina, parca o abric llarg —peces que encara el feien més alt del que era— a vegades feia pensar en un rabí de Brooklyn. El seu aspecte tenia un no se sap què de carismàtic, poc —o gens— donat a les efusions emocionals. Eva Vázquez l'ha descrit encertadament com de procònsol romà. Home poc mainader, parc en paraules per als estranys i fins i tot per als propis quan s'entotsolava en una feina creativa, mantenia un delicadíssim equilibri entre la cortesia i la broma,

Tres ninotaires en plena feina: Joan Antoni Poch, Jap, Carles Vivó i Jordi Soler.

entre la facècia i la dignitat. Sebastià Goday en recorda les seves freqüents incursions a la biblioteca de la Casa de Cultura, i que solien incloure alguna frase guspirejant, positiva, mai crítica contra ningú.

I és que en Vivó mai no ha estat una persona arrauxada en el sentit anihilador del terme, ni s'ha deixat endur per la seva pròpia capacitat de fabulació. Com un druida Panoràmix de carn i ossos, ha sabut utilitzar la màgia dels rituals, fer-ne broma, teatre o, si molt convenia, una conferència d'alt contingut antropològic. Sempre amb elegància, sense perdre els papers, i amb el sa distanciament d'aquell que sap —difícil art— utilitzar l'humor per veure la vida a través seu. Els que el coneixiem bé recordem que en moltes ocasions s'acomiadava aixecant la mà, i, tot corbant el dit índex, dibuixava una creu en l'aire mentre asseverava amb un somriure entremaliat: «és una benedicció amb el bàcul de butxaca».

En Jordi Soler n'ha dit que era

l'expert en ciències esotèriques que tocava més de peus a terra. I així ha estat, fins i tot en el moment d'acceptar plenament la malaltia que se l'ha endut, i de preparar serenament el seu comiat.

En Carles tenia un afecte especial per Sant Narcís. I molts sospitem que la seva dèria per representar el paper de bisbe no era un fet gratuït, sinó una manera molt seva d'expressar el seu desig de transcendir la vulgaritat, la mesquinesa que tantes vegades entela l'existència. Una de les seves darreres voluntats ha estat que en l'últim viatge l'acompanyés el seu anell de bisbe, amb el qual havia escenificat tantes vegades innocuus ritus festius. Per la via de l'estètica, de la fantasia, del joc verbal i plàstic, de la seva pròpia figura en el teatre del món, en Carles Vivó ha ensenyat a qui ho ha volgut entendre que hi ha un Misteri que supera tots els altres.

Dani Vivern és periodista.